

การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านใน ตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

BRAHMAVIHARADHAMMA APPLICATION FOR ENHANCING LOCAL GOVERNANCE OF
VILLAGE CHIEFS AND HEADMEN IN NONG RAWIANG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT,
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

พระครูสุวิธานชโยดม, ไพวรรณ ปุริมาต

Phrakhrusuwichanchayodom, Paiwan Purimart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: rebirth.vita@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.896 กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 361 คน จากนั้นสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($R=0.748^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) เมตตา คือปรารถนาดีและเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน 2) กรุณา คือเข้าใจและช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ 3) มุทิตา คือยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของคนในชุมชน และ 4) อุเบกขา คือวางใจเป็นกลาง ทำหน้าที่อย่างยุติธรรมและโปร่งใส

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม; การปกครองท้องถิ่น; การประยุกต์

Abstract

This research aims to 1) study the level of local governance of sub-district heads and village heads in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province; 2) study the relationship between the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara) and the local governance of sub-district heads and village heads in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province; and 3) propose the application of the Four Sublime States of Mind to promote the local governance of sub-district heads and village heads in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. The research employs a mixed-methods approach. Quantitative research used a questionnaire with a reliability coefficient of 0.896 with a sample of 361 people. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using Pearson correlation coefficient. Interviews were also conducted with 9 key informants. The research findings revealed that: 1. The level of local governance of sub-district heads and village heads in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. 1. Overall, the level of the Four Sublime States (Brahma Vihara) is high ($\bar{X} = 3.99$). 2. The relationship between the Four Sublime States (Brahma Vihara) and the local governance of village headmen and sub-district chiefs in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, shows an overall positive correlation at a high level ($R=0.748^{**}$), thus accepting the research hypothesis. 3. The application of the Four Sublime States (Brahma Vihara) to promote local governance of village headmen and sub-district chiefs in Nong Ra Wiang Subdistrict, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, was found to be: 1) Metta (loving-kindness) – wishing well and being open to the opinions of the people; 2) Karuna (compassion) – understanding and helping those suffering; 3) Mudita (sympathetic joy) – rejoicing in and supporting the success of people in the community; and 4) Upekkha (equanimity) – maintaining neutrality, performing duties fairly and transparently.

Keywords: Brahma Vihara; Local Administration; Application

บทนำ

จากอดีตลักษณะของสังคมไทยจะอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าเป็นผู้ปกครองควบคุมดูแลชีวิตความเป็นอยู่ และป้องกันโจรผู้ร้ายอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันแม้สภาพสังคมจะเจริญขึ้น ผู้นำที่สามารถประสานงานกับภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเมื่อเกิดภัยพิบัติในชุมชนยังคงมีความจำเป็น โดยเฉพาะกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีบทบาทสำคัญ และดำรงอยู่คู่กับระบบการปกครองของไทยมาตั้งแต่อดีต

เพียงแต่ในแต่ละยุคสมัยมีการเรียกขานแตกต่างกัน เช่น สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น และยุคปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการทดลองเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านขึ้นเป็นครั้งแรก ที่แขวงบางปะอิน เมืองกรุงเก่า หรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (โกวิทย์ พวงงาม, 2554)

กำนันผู้ใหญ่บ้านสวมบทบาทสองด้านพร้อมกัน คือ กิ่งข้าราชการประจำและกิ่งข้าราชการการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนกลไกที่สำคัญของการปกครองในส่วนท้องถิ่นและเป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทยในการเป็นผู้นำตำบลหมู่บ้านที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้านประสานประชาชนในพื้นที่ นำแนวนโยบายของรัฐกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ มาปฏิบัติในพื้นที่ และเป็นผู้แทนประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนหรือภาคธุรกิจเอกชนร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในตำบลหมู่บ้านมีความอยู่ดีกินดีและชุมชนมีความสงบสุข (พระมหาปณวัศ ปญญโชโตโก และคณะ, 2567)

การบริหารและการปกครองท้องถิ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก และมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สืบเนื่องมาจากการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นทั่วประเทศ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้มีการยกฐานะสุขาภิบาลเดิมขึ้นเป็นเทศบาลตำบล มีการกำหนดแผนงานและขั้นตอนให้มีกระจายอำนาจและถ่ายโอนงานให้เทศบาลและให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นชั้นล่าง นอกเหนือจากการขยายบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นชั้นบนด้วยมากไปกว่านั้น การปฏิรูประบบราชการ การจัดกลุ่มภารกิจของกระทรวงและกรมต่าง ๆ ใหม่ และการจัดระบบการบริหารงานภาครัฐแบบใหม่ ที่มีเป้าหมายในการบริหารงานโดยเน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีการประเมินผลงานโดยมีเกณฑ์วัดรวมทั้งมีระบบการงบประมาณและการตรวจสอบการใช้งบประมาณที่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นข้าราชการเต็มตัวและไม่ได้เป็นพนักงานขององค์การปกครองท้องถิ่นอยู่ในสถานะที่ไม่ชัดเจนแน่นอน เพราะการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยเกณฑ์ของระบบการบริหารราชการรัฐแบบใหม่ กระทำได้ยากและอาจไม่มีความเป็นธรรมแก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2568)

ในปัจจุบันนี้สังคมมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ ในพื้นที่สังคมเมืองที่มีความเจริญทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ ทำให้ความใกล้ชิดระหว่างประชาชน และกำนันผู้ใหญ่บ้านลดน้อยลงมากยิ่งขึ้น ประชาชนสามารถเข้าถึงการปกป้องรักษาชีวิตและ ทรัพย์สิน และการบริการภาครัฐได้ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้แทนหรือผู้นำในพื้นที่เข้ามา มีบทบาทช่วยเหลือเหมือนอย่างในอดีต เสียความเดือดร้อนของประชาชนสามารถไปถึงหน่วยงาน ภาครัฐได้ง่ายยิ่งขึ้น ประกอบกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทต่อการบริหาร จัดการท้องถิ่น จัดบริการสาธารณะ และพัฒนาการบริการอำนวยความสะดวกที่

ตอบสนองความต้องการประชาชนได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมการปกครอง, 2550)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานทางการปกครองชุมชนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ที่ดำรงตำแหน่งเป็นฝ่ายฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่นที่ดีและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตร (Yamane, T., 1973) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเฉพาะ 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1.1 หมู่บ้านขนาดใหญ่ จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทับช้าง 1.2 หมู่บ้านขนาดกลาง จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองสมอ 1.3 หมู่บ้านขนาดเล็ก จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโนนมะกอก จนได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 361 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ จำนวน 2 คน และกลุ่มที่ 4 ประชาชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เรียงลำดับจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด) จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป เมื่อนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด กับพนักงานเรือนจำสีคิ้ว เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวมอยู่ที่ 0.896

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรง รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 รูปหรือคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ดำเนินการโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม จำนวน 361 คน ภายหลังจากได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้ง 361 ชุด และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำเข้าสู่กระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยืมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูลและขั้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมทั้งรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายคุณลักษณะของข้อมูล สำหรับการทดสอบสมมติฐานจะใช้สถิติเชิงอนุมานด้วยวิธีการสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statics)

ผลการวิจัย

1. ระดับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ดังตารางที่ 1

(n=361)

การปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบล หนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย	3.96	0.42	มาก
2. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ	3.98	0.47	มาก
3. ด้านความอาญา	4.04	0.48	มาก
4. ด้านการทะเบียนต่าง ๆ	4.08	0.51	มาก
5. ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น	4.01	0.43	มาก
รวม	3.99	0.36	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ด้านความอาญา ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.48) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านใน
ตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

(n = 361)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson' s Product Moment Correlation Coefficient)						
ตัวแปร	ด้านการ ปกครองและ รักษาความ สงบ เรียบร้อย	ด้านการ พัฒนาและ ส่งเสริม อาชีพ	ด้านความ อาญา	ด้านการ ทะเบียน ต่าง ๆ	ด้านอำนาจ หน้าที่ตาม กฎหมาย อื่น	รวม
เมตตา มีความปรารถนา ดีมอบให้ผู้อื่น	0.569**	0.543**	0.549**	0.586**	0.521**	0.660**
กรุณา มีความสงสาร	0.580**	0.559**	0.544**	0.602**	0.625**	0.671**
มุทิตา มีความปีติยินดีเมื่อ เห็นผู้อื่นได้ดี	0.604**	0.552**	0.553**	0.586**	0.578**	0.674**
อุเบกขา มีความวางใจ เป็นกลาง	0.089**	0.122*	0.156**	0.133**	0.112**	0.147**
รวม	0.638**	0.618**	0.627**	0.663**	0.662**	0.748**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักพรหมวิหารธรรม ในภาพรวม กับ การปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.748^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น การแสดงความใส่ใจและห่วงใยประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง รับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างเปิดกว้าง 2) กรุณา มีความสงสาร เข้าใจปัญหาและความทุกข์ของประชาชน เยี่ยมเยียนผู้ประสบภัยหรือผู้ยากไร้อย่างสม่ำเสมอ 3) มุทิตา มีความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี การชื่นชมและสนับสนุนความสำเร็จของคนในชุมชน จัดกิจกรรมยกย่องบุคคลดีเด่นในชุมชน 4) อุเบกขา มีความวางใจเป็นกลาง ปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรม ไม่ลำเอียง ตัดสินปัญหาในชุมชนเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมและโปร่งใส ให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการทะเบียนต่าง รองลงมา คือ ด้านความอาญา ที่เป็นเช่นนี้เพราะ งานด้านการทะเบียนเป็นภารกิจพื้นฐานที่ต้องให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีขั้นตอนที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จึงได้รับการประเมินในระดับสูงที่สุด ส่วนด้านความอาญาได้รับคะแนนรองลงมาเนื่องจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ทำให้ประชาชนรับรู้ถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพเดช เพ็ชรขุนทด และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอนีนสง่า จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอนีนสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยศพล อินทฤทธิ์ (2565) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ควรจะเป็นในอนาคต ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นอยู่ตามกฎหมายที่กำหนด ผู้ใหญ่บ้านได้ปฏิบัติจริงหรือสามารถปฏิบัติได้อยู่ในเกณฑ์มากในทุกด้าน

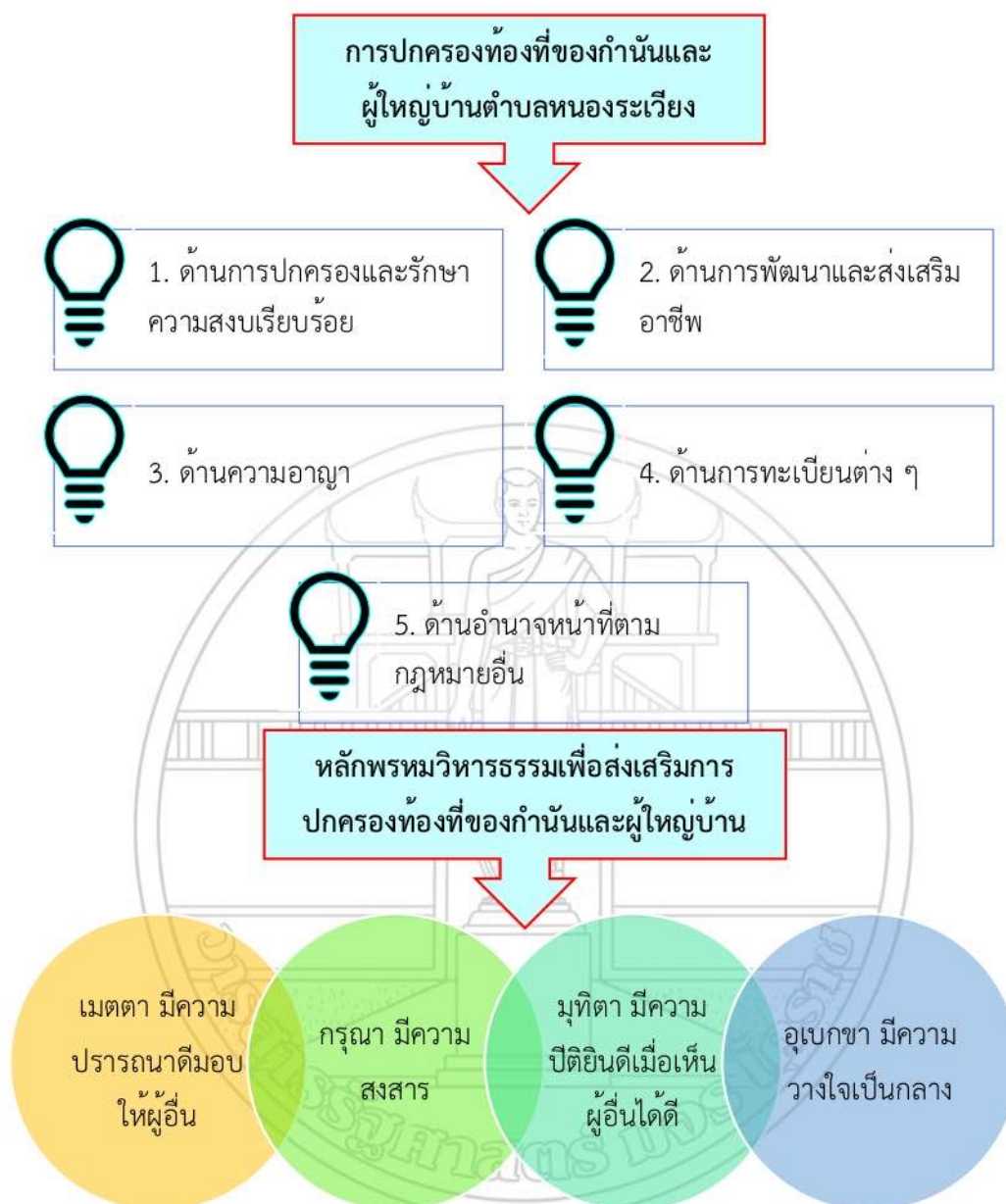
ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.748^{**}$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะ หลักพรหมวิหารธรรมช่วยส่งเสริมให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นธรรมเมตตา และเอื้อเฟื้อประชาชน ทำให้การปฏิบัติงานด้านการปกครองได้รับการยอมรับมากขึ้น ประชาชนสามารถรับรู้ผลของคุณธรรมดังกล่าวได้โดยตรง จึงเกิดความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางระหว่างคุณธรรมกับประสิทธิภาพการปกครองท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันดี ชันแก้ว (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง จำแนกเป็น 1) การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = .678^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน มีผลเชิงบวกระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง จึงยอมรับสมมติฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิต กิ่งเกล้า (2562) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามหลักปาปนิกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์ เป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกล) ด้านนิสสยสัมบันโน (ขอความร่วมมือจากผู้อื่นได้ด้วยดี มนุษย

สัมพันธ์ดี น่าเชื่อถือ ชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านวิธูโร (จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีความชำนาญด้านเทคนิค) อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R=.925^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา หลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ หลักพรหมวิหารธรรมส่งเสริมให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบทบาทผู้นำชุมชน ทั้งในด้านความเอื้ออาทร ความเป็นธรรม และการวางตนอย่างเหมาะสม ทำให้การปกครองท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลิสรา อินอัญชัย (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา หลักพรหมวิหารธรรม ด้านเมตตา ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรมีความก้าวหน้า แสดงออกซึ่งความรักความปรารถนาดียอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย คอยให้คำปรึกษาอยู่เสมอ ด้านกรุณา คอยให้กำลังใจดูแลช่วยเหลือเมื่อเกิดทุกข์ได้ยากขึ้นมา และช่วยให้บุคลากรมีศักยภาพมากขึ้นเป็นลำดับ ด้านมุทิตา ผู้บริหารแสดงความยินดีกับผู้ที่ทำผลงานดีโดยทำการมอบรางวัลแห่งความสำเร็จนั้นด้วย ด้านอุเบกขา ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อหน้าที่อีกทั้งยังต้องยึดระเบียบของทางราชการเป็นหลักเพื่อประโยชน์ต่อทางราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิติพงษ์ ธรรมปาโล (แนนนอก) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารเทศบาลตำบลเมืองคง อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารเทศบาลตำบลเมืองคง อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา มีความรัก ความเมตตาปรารถนาดี เสียสละเวลา ความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน ด้านกรุณา สงสารผู้อื่น มีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กับประชาชนและชุมชน ด้านมุทิตา มีความปรารถนาดี มีความยินดีเวลาที่เห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในการศึกษาอบรม เพื่อนำมาพัฒนาตนเองและหน้าที่การงาน ด้านอุเบกขา ปฏิบัติงานด้วยใจเป็นกลางมีความยุติธรรมกับเพื่อนร่วมงานไม่เข้าข้างเจ้าหน้าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง บริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่เอนเอียง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” สามารถอธิบายได้ว่า การปกครองท้องถิ่นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การปกครองท้องถิ่นที่เป็นกลไกสำคัญของรัฐในการดูแลประชาชนในระดับพื้นที่ โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจสภาพพื้นที่ สังคม และวิถีชีวิตของประชาชนโดยตรงสำหรับตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านการปกครอง การพัฒนา และการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยสามารถอธิบายได้ตามลำดับในด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นเสมือน

ศูนย์กลางในการดูแลความปลอดภัยของประชาชน มีการจัดเวรยามร่วมกับอาสาสมัครต่าง ๆ ติดตามปัญหาในพื้นที่อย่างใกล้ชิด และเป็นผู้แก้ไขข้อพิพาทในเบื้องต้นเพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลาม นอกจากนี้ยังเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ เช่น สถานีตำรวจ หน่วยป้องกันภัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชุมชนมีความปลอดภัย ลดเหตุอาชญากรรม และสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน ในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ผู้นำท้องที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากของประชาชน มีการประสานหน่วยงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อจัดฝึกอบรมอาชีพ สร้างกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน

การปกครองท้องที่เป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ความเมตตา และความสามารถในการประสานงานกับประชาชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองระเวียงได้นำ พรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและความเข้มแข็งของชุมชนในด้าน เมตตา ผู้นำท้องที่แสดงความปรารถนาดีต่อประชาชนอย่างจริงใจ โดยคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว หรือข้อพิพาทในหมู่บ้าน การมีเมตตาทำให้ประชาชนรู้สึกอบอุ่นและไว้วางใจ ผู้นำท้องที่ที่สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีและเข้าใจความต้องการของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง ส่วน กรุณา คือความสงสารและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านใช้กรุณาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น ครว้เรือนยากจน ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ โดยคอยติดตามและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม การมีกรุณาทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีผู้นำท้องที่เข้าใจและใส่ใจต่อความลำบากของตน มุทิตา หรือความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จเป็นแนวทางที่ผู้นำท้องที่ใช้ในการสนับสนุนประชาชน เช่น การส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การจัดกิจกรรมฝึกทักษะ หรือการสนับสนุนเยาวชนให้ได้พัฒนาศักยภาพ เมื่อประชาชนประสบความสำเร็จ ผู้นำท้องที่ก็จะร่วมแสดงความยินดี ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชน ด้าน อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลางและไม่ลำเอียง กำนันและผู้ใหญ่บ้านนำหลักนี้มาใช้ในการแก้ไขข้อพิพาทและการตัดสินใจต่าง ๆ ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคดีความขัดแย้งหรือความขัดแย้งระหว่างครว้เรือน การมีอุเบกขาทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม ลดความขัดแย้ง และรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนได้อย่างยั่งยืน การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมทั้งสี่ด้าน ทำให้การปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองระเวียงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความไว้วางใจและมีความร่วมมือกับผู้นำท้องที่ ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไม่เพียงช่วยให้ชุมชนสงบเรียบร้อย แต่ยังสร้างชุมชนที่อบอุ่น เป็นธรรม และเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรจัดทำนโยบายพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมประจำปีที่เน้นการสอดส่องพื้นที่ การประเมินความเสี่ยง การทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ

2) ภาครัฐควรส่งเสริมให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในนโยบายด้านความสงบเรียบร้อยของท้องที่ ในการบริหารงาน การระงับข้อขัดแย้ง การแก้ปัญหาความรุนแรง และการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับชุมชน เพื่อให้การรักษาความสงบมีความยั่งยืนมากขึ้น

3) ภาครัฐควรผลักดันนโยบายสนับสนุนโครงการสร้างอาชีพในหมู่บ้านจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การฝึกอาชีพ และการพัฒนาตลาดสำหรับชาวบ้านโดยเน้นการมองเห็นคุณค่าศักยภาพของประชาชนและส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนอย่างเป็นระบบ

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรจัดประชุมหมู่บ้าน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมสร้างความร่วมมือ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ลดความขัดแย้ง และทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการดูแลความสงบในชุมชนมากขึ้น

2) กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรสร้างทีมอาสาสมัครดูแลหมู่บ้าน (อปพร.) และเครือข่ายแจ้งเหตุแบบรวดเร็ว รวมถึงการเยี่ยมบ้านผู้มีความเสี่ยง เพื่อให้การป้องกันอาชญากรรมทำได้อย่างต่อเนื่องและเป็นมิตรต่อประชาชน

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรประสานหน่วยงานรัฐ พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ และอุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อจัดฝึกอบรมอาชีพ การแปรรูป การตลาดออนไลน์ และการเข้าถึงทุน โดยสอดแทรกหลักพรหมวิหารธรรมให้ชาวบ้านภูมิใจในอาชีพของตน

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องที่ในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานด้านปกครองในตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอ หรือจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2550). *คู่มือปฏิบัติงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาารักชาติดินแดน.

กุลิสรา อินอัญชัย. (2566). การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โกวิท พวงงาม. (2554). *การปกครองท้องถิ่น: ไปด้วยทฤษฎีแนวคิดและหลักการ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่น. เข้าถึงได้จาก www.lawreform.go.th สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2568.
- นพเดช เพ็ชรขุนทด และคณะ. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์*, 5(1), 16-32.
- พระปิติพงษ์ ธมมปาโล (เน้นนอก). (2566). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารเทศบาลตำบลเมืองคง อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปณวัศ ปุณฺณโชโตโก และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักพลธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(4), 78-90.
- ยศพล อินทฤทธิ์. (2565). บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ควรจะเป็นในอนาคต ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วันดี ชันแก้ว. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุจิต กิ่งเกล้า. (2562). การบูรณาการหลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ ของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 2(2), 34-43.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.